

A fájdalom és tehetetlenség mondatai

Búcsú Csontos Jánostól

Hát mégis a rossz(abb) esélyek kerekedtek felül. A nyirokcsomókban kitört lázadást nem sikerült leverni. Jó fél éve figyeltük küzdelmét a betegséggel, amelyet férfias önfegyelemmel viselt el, figyeltük küzdelmét – az életért. Hisz annyi tennivalója lett volna még... De a magasabb erők másképp döntöttek. Csontos János író, költő, újságíró december 4-én elhunyt, fél évvel túllépve 55. születésnapján. Találkoztam vele – én is – betegen, lefogyva, de tartotta magát. Szerényen bár, igyekezett lépést tartani velünk, a társaságban megivott egy pohár bort, bár gondolom, ezt orvosai nem tanácsolták. Szerette a baráti együttléteket, ha elengedhette magát, elmerülve a jóízű beszélgetésekben. Szeretett élni, de ez igazán nem róható fel neki. Bár voltak, akik nem kedvelték, pokolba kívánták, ő mindig vitapartner szeretett volna lenni. És néha ez is összejött neki. Gyorsan vágott az esze, egy-egy cikket csak úgy, mellékesen, éjszaka is megírt. Mert szükség volt rá.

Azt hiszem, ez kulcsmondat, ha lényét, lényegét meg akarjuk fejteni. „Szükségünk volt rá” – akár be is vallhatjuk, a végső búcsúzásánál. És ő boldogan vállalta a feladatot. Vállalta, mert érezte, hogy meg tudja oldani. Hogy a szolgálat is fontos, elvbarátainak a szolgálata. S voltak elképzelései, tervei, ötletei. Pezsgett benne a tettvágy. Legutóbbi találkozásaink alkalmával (ismét) egy új lap lehetőségéről beszélt. És természetesen hittünk neki. Mert volt hitele. A tehetsége, a munkabírása, a teljesítménye – mind mellette szólt. Amikor nehéz helyzetekből fel kellett kapaszkodni. Amikor visszahívták a „fősodorba”, mert ott volt a helye.

Mi, Kilencek külön is hálával tartozunk neki. Ő volt az, a debreceni egyetem végzős hallgatója, Görömbei András tanítványa, aki felkeresett bennünket, az *Elérhetetlen föld* című antológia szerzőit, közel húsz év után, hogy interjút készítsen velünk. Egy hiányzó, elmaradt interjút. Amelyet csak a rendszerváltás felszabadultságának légkörében lehetett „piacra dobni” – hogy az új kor kifejezését használjam. Így ismerkedtünk meg, talán 1988-ban, Fehér-

váron, s attól kezdve – tudtunk egymásról. Előttem van a kis kötet, az *Együtt és külön*, és olvasom sorait, ma is, biztatólag: „A Kilencek költőcsoportja akkor vetette meg lábát az irodalomban, amikor a közösségi költészet törekvései úgyszólván válsághelyzetbe jutottak. Nem csupán meghatározó pályák vagy pályaszakaszok zárultak le a hetvenes évek első felében, hanem az ilyesfajta líra társadalmi hasznosságába vetett hit is megrendült a versolvasók táborában. A főleg Nagy László-i és Juhász Ferenc-i hajszálygyökereken táplálkozó, az aktualizálás helyett a jó értelemben vett stilizálást választó versmodell e képviselőinek kirajzása meghosszabbította, s bizonyos vonatkozásokban meg is erősítette a közösségi költészet e válfajának érvényét irodalmunkban.” Ezt én elégtételadásnak tekintetem – egy fiatalabb pályatárs részéről.

A kilencvenes évek eufóriájáról beszél az is, hogy a Dunaújvárosban lezajlott „Virrasztás” ösztönművészeti demonstrációja nyomán, amelyen ő is részt vett, a helyi szervezők – Pálincás István és Galambos Margit – kiadták második verskötetét, a *Szabadulási mutatót*, 1991-ben.

És múltak az évek, a debreceni újságíró, a pályakezdő tollforgató a Magyar Nemzet oszlopos munkatársa lett, aztán, publikációi, kötetei nyomán, az irodalmi életben is megtalálta a helyét. Több lap szerkesztőjeként, alapítójaként. Az irodalom mellett más-sik szerelme az építészet lett. E kalandos útján már nehezebb volt követni. Csak az eredményeket láttuk. Ennek kapcsán forgatott filmet Zala Györgyről, amelynek forgatásán én is részt vettem, tanácsadóként és barátként. És a nagy lehetőség is felcsillant 2009-ben, a Nagyítás. Nagy várakozásokat fűztünk hozzá. Nem sikerült. S innen, ebből a kudarcból felállni, nem kis energiát kívánt.

De sikerült. A „gyógyulás” egyik útja, hogy író-költő barátairól portréfilmeket forgatott. Az utóbbi években gyakran mesélt erről. S engem is bevett ebbe a programba. Háromszor jöttünk össze, alkotótársával, Szabó Mihállyal, mindhárom alkalommal jó hangulatban jártuk be a (nekem) ismerős helyszíneket. Az *Írókorzó* első bemutatóján, az ősz folyamán, az Írószövetségben, amelyen Kontra Ferencsel együtt szerepeltünk, engem nagy meglepetés ért. Nem tudtam volna elképzelni, hogy a sokszor kötetlen, csapongó csevegésekből ilyen hatásos film szülessen. S ezen a bemutatón még ő is élvezte a figyelmet, az érdeklődést, a sikert. (A nyáron még koccintani tud-

tam vele, ahogy a film záró epizódja megörökítette, a Lenti-hegyen, Kovács Lajos borász barátom lugasában – ez is egyik maradandó élményem.) Három könyv és a filmek – ez az írószövetségi manifesztum mindennél ékebben bizonyította: egy munkájának élő, szenvedélyes ember hagyott itt bennünket.

Többször emlegette: regényt szeretett volna írni, de a betegség megakadályozta ebben. Én ámultan forgattam az *Ezeregy nappal* címmel megjelent „pótkötetét”: mennyi jó vers, mennyi emlékezetes sor. A *Végakarát* című verse már korábban kezembe került és mélyen megérintett:

*Terítsd rám gyapjútakaródat,
hadd melegedjek búcsúzólag,
most mondom még, míg van mese,
akkor már nem lesz semmi se...*

Kedves János! Valami azért lesz. Bennünk a fájdalom és szomorúság, távozásod letaglózó élménye, és megőrizzük, amit csak lehet: befejezetlen, félbetört életművedet, színes, magával ragadó egyéniségedet. S azért eldadogjuk a tehetetlenség mondatait, hátha meghallják valahol.

Péntek Imre

CSONTOS JÁNOS

Hangya

*Karóival körbevett a kórság,
élted zsugorodó földdarab,
itt henyélsz egy lucfenyő alatt,
a fakérgen korzóznak a hangyák;*

*nincs egy testrészt, mely cserben ne hagyna,
egymás ellen vívnak vad csatát,
messze már a gőgös ifjúság,
fakérgen korzózó ürge hangya;*

*vén tenornak bicsakló a hangja,
Táncos-völgyben jól táplált lovak,
temesd el sok-nagy fájdalmadat:
szökj a kérgen, mint a vöröshangya.*

Végakarát

*Terítsd rám gyapjútakaródat,
hadd melegedjek búcsúzólag,
most mondom még, míg van mese,
akkor nem lesz már semmise;*

*úgy volna jó maradni csöppet,
harmatként szikkadt nyári földnek,
amely százfelé úgy reped,
mint a bőrön a dúlt erek;*

*aztán tűnődni csendben, hosszan,
már elmenőben, távozóban,
nézni arcod, míg szép szavak
melengetnek a pléd alatt.*